

1. Obiekt

712

WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚNIENI - KOLEJOWA

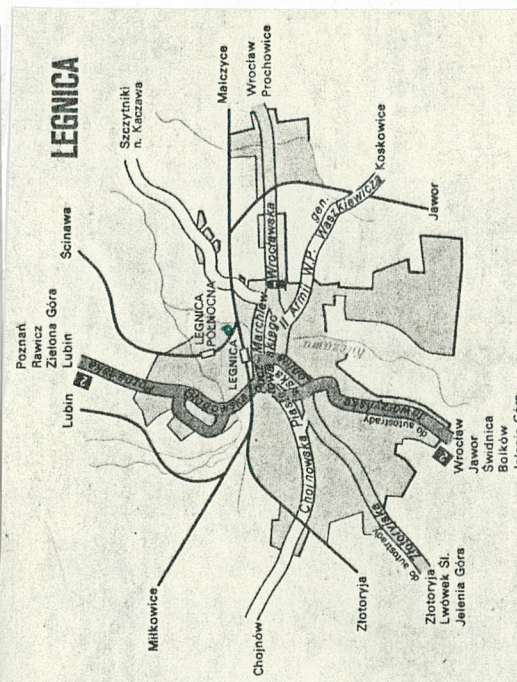
2. Czas powstania

1915

3. Miejscowość

LEGNICA

11. Wodociągowa wieża ciśnieni od pld., neg. 200/331/1-2; sytuacja; orientacja



4. Adres

Stacja kolejowa PKP
(dojazd od ul. Ścinawskiej, wieża przy
zbiegu z ul. Wały Rieczne)

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo legnickie

gmina Legnica

pow. miejski

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Liegnitz (do 1945)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie

powiat Legnica

8. Właściciel i jego adres

Dolnośląska Dyrekcja Okręgowa Kolei
Państwowych
Wrocław, ul. Joannitów 13

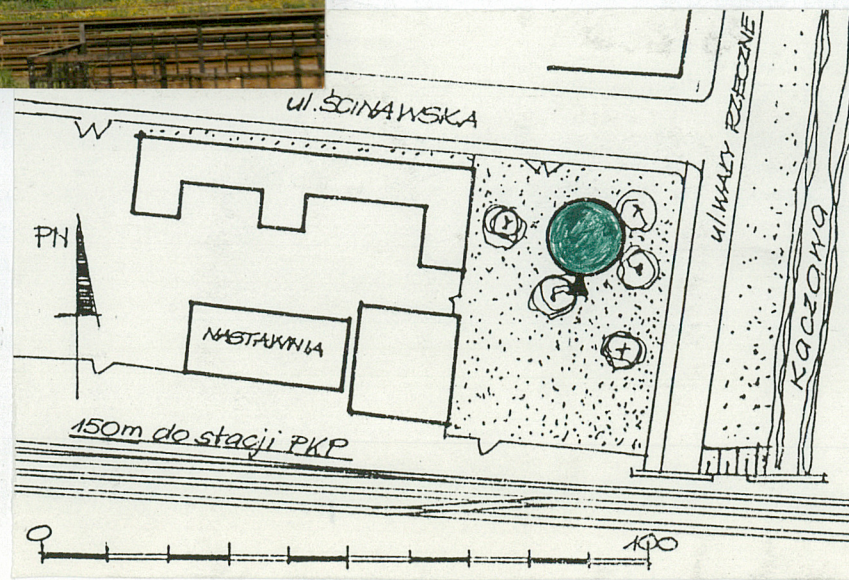
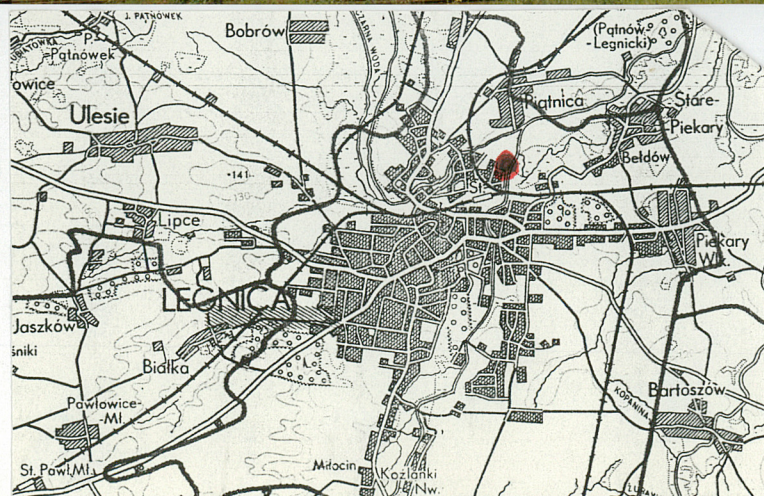
9. Użytkownik i jego adres

Lokomotywnia
Legnica, ul. Pątnowska

10. Rejestr zabytków

Nr

data



12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Kolejową wieżę wodną zbudowano z początkiem XX w. Związana była z lokalnym wodociągiem kolejowym, który dostarczał wodę trakcyjną i technologiczną. Czerpano wodę infiltracyjną z rzeki Kaczawa, gdzie wzdłuż brzegów zbudowano kilka studni kopanych. Stąd wodę podawano (pompami głębinowymi) do studni zbiorczej, usytuowanej w planie bud. Przepompowni. Stąd pompą odśrodkową o napędzie elektrycznym (II stopnia) podawano wodę do zbiornika wieżowego, skąd rozprawdzano ją do lokalnej sieci wodociągowej. W latach 60-tych XX w. system ten zmodyfikowano. Zrezygnowano z eksploatacji studni nad Kaczawą. Pogłębiono studnię zbiorczą i z niej zaczęto czerpać wodę, podając ją do zbiornika wieżowego. W latach 70-tych ograniczono program funkcjonalny wodociągu kolejowego. Służyć począł jedynie jdo produkcji i magazynowania wody dla celów p-poz. Wodę rozprawdza się grawitacyjnie tylko do hydrantów, usytuowanych na stacji.

Architektura wieży ciśnieniowej zyskała kształt pseudoobronnej baszty, ze stożkowym trzonem i słabo nadwieszoną głowicą o płaskiej podstawie przy czym to nadwieszenie redukowane jest wydatnym gzymsem arkadkowym typu krenelażu i wysoko rozbudowanym wykuszem partii podzbiornikowej trzonu.

Historyzm tej budowli, akcentowany również wysoko rozbudowanym, wielospadowym dachem skrywa nowoczesnie pomyślane rozwiązania techniczne budowli - betonowej z żelbetowym 2-komorowym zbiornikiem i betonowymi stropami wspartymi na żelbetowych podciągach.

Analogii dla tej budowli poszukiwać można w Żaganiu. Tam kolejowa wieża wodna posiadała do II wojny światowej podobną formę a odbudowana po 1945 r. utrzymała szereg cech wspólnych z wieżą Legnicy.

Typ wieży znanej z Legnicy czy Żagania był bardzo rzadko stosowany w budownictwie kolejowych wież wodnych. To też sprawia, że wieża legnicka należy do unikatowych na terenie ziem polskich.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Kolejową wieżę wodną posadowiono w bezpośrednim sąsiedztwie przepompowni i znajdującej się w niej studni, przy ul. Ścinawskiej, w linii torów kolejowych, w sąsiedztwie warsztatów elektrycznych PKP. Teren, na którym znajduje się wieża ciśnieniowa i przepompownia jest ogrodzony i porośnięty zielenią, w tym wysokim drzewostanem.

Materiał. Wieża ciśnieniowa posadowiona na szerokiej ławie fundamentowej wykonanej z betonu i zagłębionej w gruncie na głębokość ok. 3 m.

Ustrój nośny wieży stanowi 8 żelbetowych słupów, symetrycznie rozstawionych na obwodzie koła. Słupy połączone poprzecznikami żelbetowymi i żelbetowym rusztem, który wiąże konstrukcję, stanowiąc zarazem oparcie dla stropów międzykondygnacyjnych, betonowych, wylewanych na mokro, na szalunkach drewnianych. Wypełnienie ustroju nośnego (ściany zewnętrzne) wykonano jako betonowe, wylewane na mokro w szalunkach drewnianych. Słupy u szczytu połączone żelbetowymi poprzecznikami i wykrzyżowano żelbetowym rusztem.

Stanowi on oparcie podstawy cylindrycznego, żelbetowego, dwukomorowego zbiornika wody o dnie płaskim. Na krawędzi rusztu podtrzymującego zbiornik oparto ścianę osłonową zbiornika, wykonaną w szkieletowej, żelbetowej konstrukcji wypełnionej betonem, wylewanym na mokro, w szalunkach drewnianych. Szerokość obejścia zbiornika 60 cm. Bezpośrednio na ścianie osłonowej, na żelbetowych dźwigarach oparto betonowy strop. Nad nim wykonano więźbę dachową, drewnianą, krokwiowo-płatwiową, krytą z zewnątrz dachówką karpiówką. W połaciach dachu wprowadzono lukarny wykonane w konstrukcji drewnianej, kryte daszkami drewnianymi, trójkątnymi, krytymi dachówką karpiówką.

Ściany wewnętrzne trzonu pozostawiono jako betonowe, surowe, z widocznym rysunkiem drewnianych szalunków. Ściany zewnętrzne na wysokości bazy/podstawy wieży (do wys. ok. 3,7 m.) licowano kamieniem granitowym, łamanym. Wyżej w trzonie i głowicy ściany zewnętrzne surowe, betonowe, w trzonie z widocznym rysunkiem szalunków drewnianych. Posadzki przyziemia i poszczególnych kondygnacji betonowe.

Strop nad parterem wykonano z dużym, prostokątnym otworem między krzyżującymi się podciągami w centrum. Okolono go stalową barierą z rur (spawanych). Strop podzbiornikowy wykonano w postaci krzyżujących się z sobą żelbetowych pomostów, wspartych na żelbetowym ruszcie podciągów. Pomosty okolone stalowymi barierami z rur (spawanych).

Komunikacja pionowa do kondygnacji podzbiornikowej prowadzona jest w trzonie wieży. To stalowe drabiniaste schody z metalową barierą (z kątownika). Z kondygnacji podzbiornikowej do pomostu roboczego wokół podstawy zbiornika schody drewniane, drabiniaste. Prowadzone są w nadwieszonym nad trzonem mocno rozbudowanym wykuszu wykonanym w szkieletowej konstrukcji żelbetowej, wypełnionej betonem, wylewanym na mokro, w szalunkach drewnianych. Do górnej krawędzi zbiornika prowadzona jest stalowa drabina przytwierdzona do zewnętrznego płaszcza zbiornika.

Stolarka okienna trzonu i głowicy oraz lukarn drewniana, pojedyncza, dwuskrzydłowa. Okna prostokątne, w wykuszu również okulus. Okulus wprowadzono także w kondygnacji podzbiornikowej i na piętrze. Okna o drobnych podziałach. Drzwi drewniane, klepkowe, 2-skrzydłowe. Przed wejściem do wieży schody betonowe (3 stopnie) Z obu stron schodów niskie murki betonowe. Na nich krótkie bariery metalowe, kute, od wejścia osadzone na betonowych kulach.

Dokończenie - patrz: Załącznik nr 1

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
ok. 1860 m ³ . pojemność zbiornika 500 m ³	pow. zabudowy ok. 105 m ² . pow. użytkowa przyziemia ok.94 m ²	Wodociągowa wieża ciśnieni - kolejowa	Wodociągowa wieża ciśnieni - kolejowa. Rezerwa wody p-poż.
18. Prace budowlane i konserwatorskie		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)	
W okresie eksploatacji wieży roboty ograniczano do okresowych przeglądów i prac konserwacyjnych. Zakresy prac ograniczono do przywrócenia stanu pierwotnego, okresowych napraw ceramicznego pokrycia dachu, konserwacji zbiornika. W czasie działań wojennych 1945 r. budowla została nieznacznie uszkodzona (w partii dachu, głowicy i trzonu - przestrzeliny pociskami czołgowymi). Uszkodzenia te usunięto już w 1945 r. stosując przy tym tradycyjne materiały i technologie. Budowla utrzymała kształt pierwotny w zakresie materiału, planu, bryły, elewacji. Ostatnie prace konserwacyjne wykonano w latach 80-tych XX w.		Wieża ciśnieni utrzymana jest w stanie sprawnym technicznie i jest nadal eksploatowana zgodnie z programem użytkowym bliskim pierwotnemu. Fundamenty, mury nośne trzonu, stropy międzykondygnacyjne, pomosty robocze, zbiornik i głowica z dachem pozostają w stanie bardzo dobrym. Instalacje techniczne sprawne, w stanie bardzo dobrym. Stalowe schody pozbawione powłok antykorozyjnych i malarskich, ze śladami daleko posuniętej korozji powierzchniowej, podobnie stalowe drabiny. Stolarka okienne wymaga konserwacji. Uszkodzenia bariery betonowych schodów prowadzących do wieży nie są kłopotliwe do odtworzenia i należy je zrekonstruować.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie	
		Wieża ciśnieni prezentuje wybitne walory historyczno-techniczne i architektoniczne. Objąć ochroną prawną - wpis do rejestru zabytków. - utrzymać oryginalną bryłę, plan, elewację, - odbudować zniszczony fragment metalowej balustrady przy wejściu, - wykonać roboty konserwacyjne elementów metalowych - schodów oraz stolarki okienne i drzwiowej. - prace konserwacyjne i remontowe każdorazowo prowadzić uzgadniając ich zakres z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

25. Opracował; Program komputerowy karty - Word for Windows - BSIDZT S. Januszewski

tekst dr Stanisław Januszewski 30 sierpień 1994 r.

plany, rysunki mgr inż. arch. Anna Broniewska 15 sierpień 1994 r.

zdjęcia fotogr. dr Stanisław Januszewski 30 sierpień 1993 i 15 sierpień 1994 r.

miejsce przechowywania negatywów BSIDZT S. Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

22. Bibliografia

- dr Stanisław Januszewski, Die Wassertürme an den Bahnstrecken des Oderlandes, XIX Congress ICOHTEC, Wien 1991
- dr Stanisław Januszewski, Kolejowe wieże wodne woj. opolskiego, w: Sprawozdania BSIDZT S. Januszewski, Wrocław 1991, nr 1, mnps.

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

27. Załączniki

Nr 1 - dokończenie opisu rubr. 13

Nr 2/3 - dokumentacja fotograficzna

Nr 4 - dokumentacja rysunkowa

1. Miejscowość LEGNICA	2. Obiekt WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚNIEN - KOLEJOWA	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) dokończenie opisu rubr. 13
----------------------------------	--------------------------------------------------------------	----------------------------------------------------------------------------------------------------

c.d. opisu rubr. 13:

Plan. Wieża posadowiona na rzucie koła. W przyziemiu kanały prowadzące rurociągi. W przyziemiu usytuowano piec węglowy, żeliwny oraz skład opału. Stropy międzykondygnacyjne służą organizacji komunikacji pionowej. Na wysokości kondygnacji podziornikowej usytuowano zawory rurociągów. Pod ceramicznym dachem urządzono gołębnik.

Bryła. Wieża niepodpiwniczona - tylko kanały prowadzące rurociągi. Budowla 4-kondygnacyjna z poddaszem. Zbiornik na wysokości 4 kondygnacji - w głowicy. Głowica o płaskiej podstawie słabo nadwieszona nad trzonem, który jest lekko zbieżny ku górze (analogicznie jak słupy ustroju nośnego). W głowicy szeroki, wysunięty z bryły na ok. 60 cm. wykusz, rozbudowany w dół do wysokości kondygnacji podziornikowej i w górę do szczytu ściany osłonowej zbiornika. Głowica przykryta rozbudowanym wielopołaciowym dachem, z którym krzyżuje się 2-spadowy dach wykuszu, prowadzony prostopadle. W połaciach dachu głowicy lukarny, przykrywane trójkątnymi daszkami. Portal w opasce z kamienia granitowego, minimalnie wysunięty z bryły wieży. Przed wejściem dekoracyjnie rozwiązane schodki z ozdobną balustradą.

Elewacje. Symetryczne, osiowe. Betonowe z widocznym rysunkiem szalunków drewnianych i liniami żelbetowych słupów ustroju nośnego. W bazie/podstawie wieży, do wys. ok. 3,7 m. elewacje licowane kamieniem granitowym, łamanym. W partii głowicy betonowe, surowe elewacje zacierane zaprawą cementową. Historyzm budowli wyrażany jest językiem Rubdbogenstilu a na detal składają się mocno rozbudowane betonowe gzymsy arkadkowe, które u podstawy głowicy przyjmują postać krenelaży podkreślając pseudoobronny charakter budowli. Formy historyczne są tutaj mocno przetworzone. Obok form właściwych dla "romanizmu" znajdujemy również okulusy kształtowane eliptycznie a także blendy wykonywane w betonie (w partii głowicy), których linie wskazują na wpływy późnej secesji. Wysoki, ceramiczny dach kształtowany jest w konwencji romantycznej, przywołując skojarzenia z budowlą zamkową, mitycznym zamkiem ducha wody. Jego formę można też kojarzyć ze zwieńczeniem późnośredniowiecznych czy renesansowych baszt obronnych sytuowanych w liniach fortyfikacji miejskich. Zróżnicowana bryła: baza/podstawa, centralna partia trzonu, głowica z rozbudowanym dachem i wykuszem, różne kształty otworów okiennych, interesująco rozwiązany portal i partia wejścia do wieży czynią z kolejowej wieży wodnej Legnicy dzieło na wskroś oryginalne, którego pseudoobronną formę można wyjaśniać czasem jej powstania. W czasie I wojny światowej odżywały w architekturze państw zmagających się na frontach tendencje sięgające do narodowych mitów i monumentalizmu. Duchowi tego czasu wieża Legnicy w pełni odpowiada.

Instalacje. Elektryczna (oświetleniowa), odgromowa, wodna, kanalizacyjna, grzewcza (piec węglowy).

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 15wrzesień 1994 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

1. Miejscowość

LEGNICA

2. Obiekt

WODOCIĄGOWA WIEŻA
CIŚNIENIA - KOLEJOWA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja fotograficzna



1. Głowica, neg. 200/329/5

2. j.w. od pld., neg. 200/330/1

3. Trzon i głowica, neg. 200/330/4

VERTE!

4. Portal, neg. 200/330/2

5. Podstawa głowicy i wykusz komunikacyjny, neg. 200/330/5

6. Przepompownia wody, neg. 200/330/3



Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 30 sierpień 1993 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSIDZT S. Januszewski



1. Miejscowość

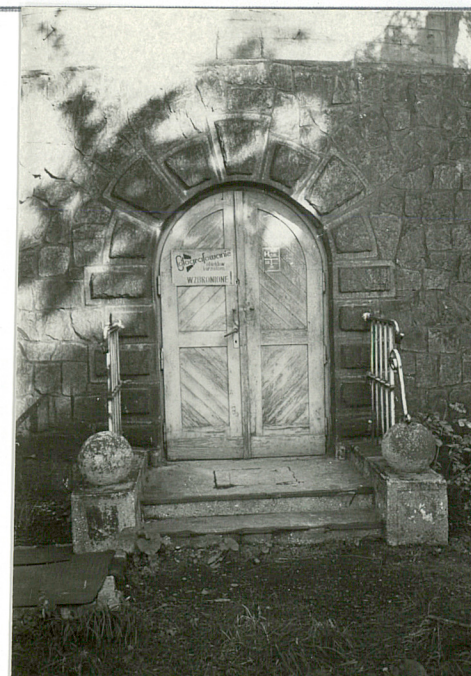
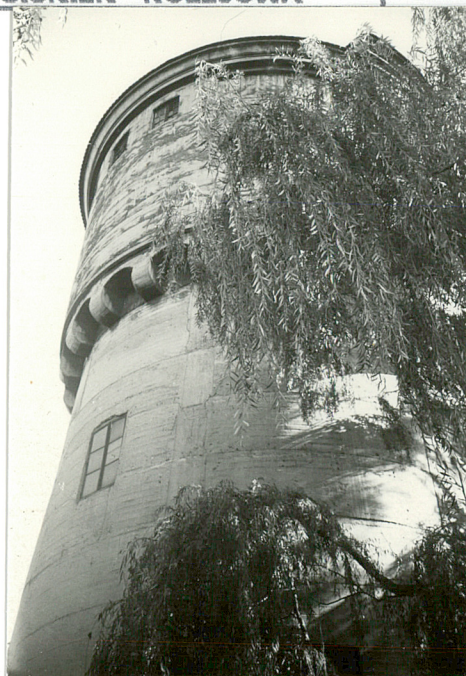
LEGNICA

2. Obiekt

**WODOCIĄGOWA WIEŻA
CIŚNIENI - KOLEJOWA**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja fotograficzna



1. Wodociągowa wieża ciśnieniowa od zach., neg. 300/493/5

2. Trzon i głowica od pld.-zach., neg. 300/493/1

3-4. Partia wejścia do wieży i portal, neg. 300/493/3 i 300/493/2

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 30 września 1994 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSIDZT S. Januszewski

1. Miejscowość

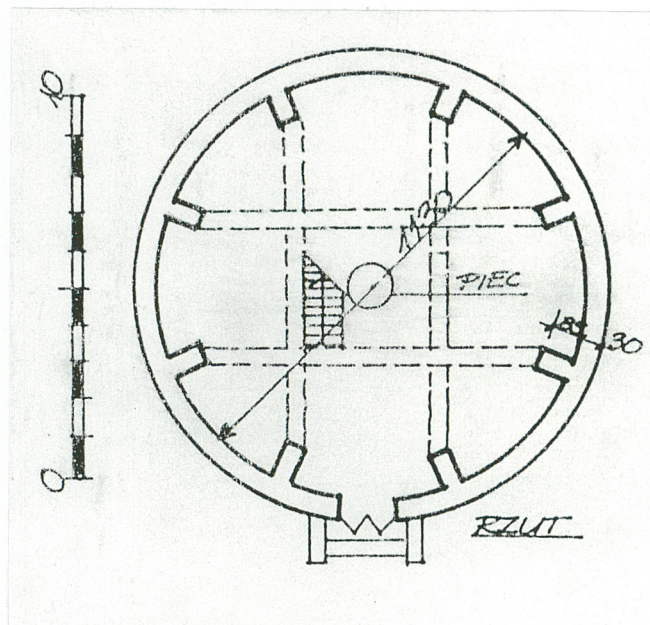
LEGNICA

2. Obiekt

WODOCIĄGOWA WIEŻA
CIŚNIEŃ - KOLEJOWA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

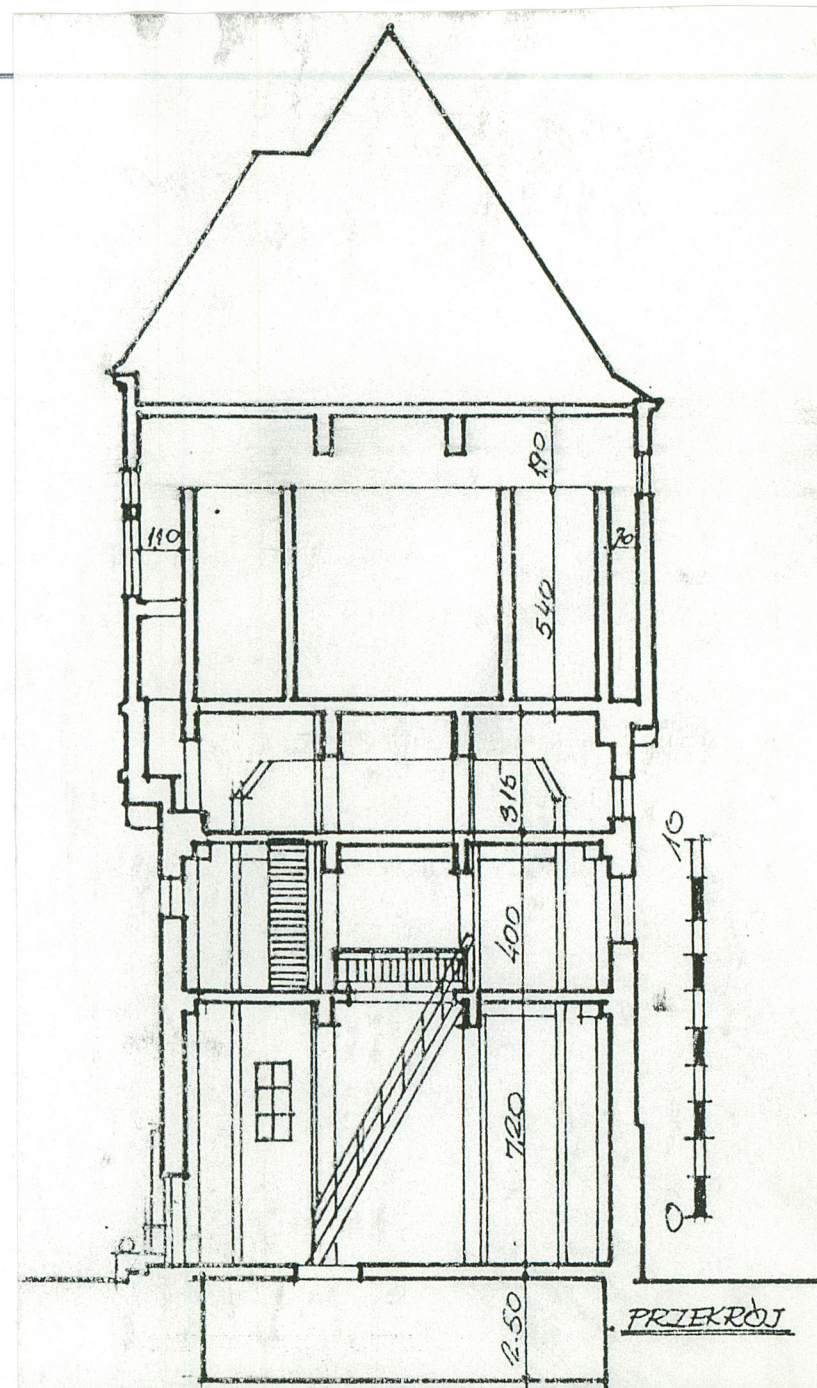
dokumentacja rysunkowa

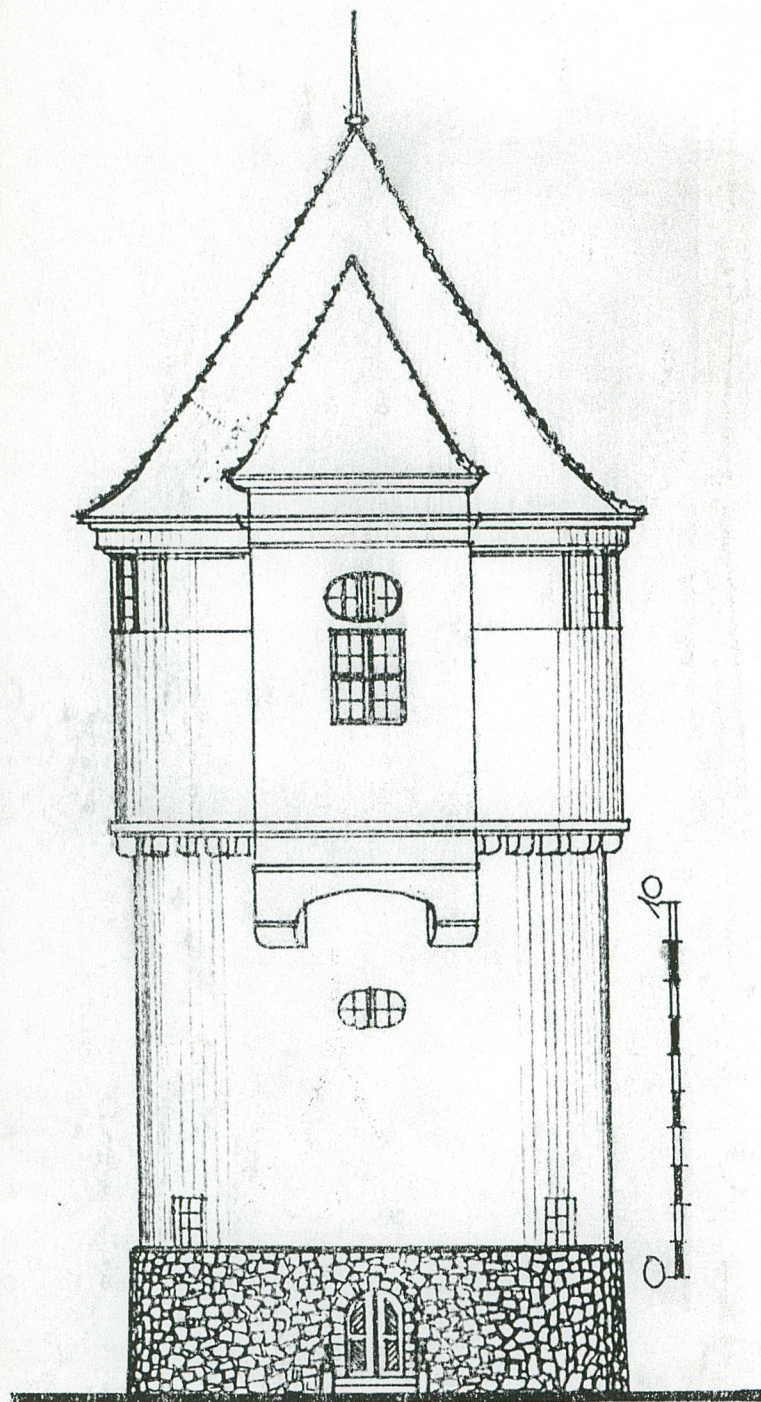


1. Rzut przyziemia wieży
2. Przekrój pionowy wieży ciśnień
3. Elewacja frontowa wieży (płd.)

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 15 wrzesień 1994 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSIDZT S. Januszewski





ELEWACJA